

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

О. М. Вагіна, Н. В. Горло, Ю. Г. Мальована, Є. Г. Цокур

ПОЛІТОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Політологія»
освітньо-професійної програми «Політологія»

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол № 2
Від 26 вересня 2023 р.

**Запоріжжя
2023**

УДК: 32-027.21(075.8)
В124

Вагіна О. М., Горло Н. В., Мальована Ю. Г., Цокур Є. Г.
Політологія : методичні вказівки до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Політологія» освітньо-професійної програми «Політологія». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 62 с.

У методичних вказівках викладено загальні вимоги до змісту, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра, що розроблені на основі державних стандартів та відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Політологія». Додатки містять зразки оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи, технічного завдання, структурних частин роботи, бібліографічного опису, додатків.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Політологія», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Політологія».

Рецензент

А. О. Руднева, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології.

Відповідальний за випуск

Є. Г. Цокур, доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА.....	5
1.1. Нормативна база.....	5
1.2. Загальна характеристика кваліфікаційної роботи магістра.....	5
2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	8
2.1. Вибір та затвердження теми. Графік роботи.....	8
2.2. Організація дослідження.....	11
2.3. Бібліографічний пошук.....	15
2.4. Вимоги до структури і змісту кваліфікаційної роботи.....	16
3. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	21
3.1. Загальні вимоги.....	21
3.2. Нумерація.....	24
3.3. Ілюстрації.....	24
3.4. Таблиці.....	25
3.5. Посилання.....	26
3.6. Оформлення списку літератури.....	28
3.7. Додатки.....	29
4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	30
5. ОBOB'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА.....	32
6. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ РОБОТИ.....	33
6.1. Основні документи, що подаються ДЕК для захисту кваліфікаційної роботи.....	33
6.2. Підготовка до виступу на засіданні ДЕК.....	34
6.3. Захист кваліфікаційної роботи з використанням технологій дистанційного навчання.....	37
ДОДАТКИ.....	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	59
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	61

ВСТУП

Згідно з навчальним планом формою атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти є виконання кваліфікаційної роботи магістра з обов'язковим публічним захистом. Кваліфікаційна робота має передбачати розв'язання складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми у політичній сфері, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки. Кваліфікаційна робота на здобуття магістерського ступеня зі спеціальності 052 «Політологія» є самостійним, індивідуально проведеним пілотажним дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання в галузі політичних, соціальних та поведінкових наук та міжнародної політики і відображає систематизацію набутих наукових знань, вміння застосовувати їх при вирішенні конкретних завдань, навички самостійного ведення дослідницької роботи, інтерпретації, класифікації та систематизації одержаних результатів, послідовного та логічного формулювання висновків, розробки рекомендацій щодо можливості застосування отриманих результатів на практиці. До захисту допускається кваліфікаційна робота магістра, виконана здобувачем ступеня самостійно. Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Кожен вид наукової роботи передбачає наявність у студентів творчого, самостійного й оригінального мислення, а також вміння формалізувати це мислення і приводити його у певну систему. У кваліфікаційних роботах магістра студенти демонструють здатність письмово викласти свої думки та аргументувати власні висновки. Передбачається процедура захисту результатів кваліфікаційної роботи, під час якого студент показує вміння доносити до слухачів власні ідеї та брати участь у науковій дискусії.

Дане навчально-методичне видання допоможе студентам з'ясувати специфіку такого виду студентської наукової роботи, як кваліфікаційна робота магістра, познайомить з етапами організації наукового дослідження, надасть рекомендації стосовно розробки теоретико-методологічної частини роботи. Важливою особливістю методичних вказівок є докладна характеристика правил оформлення кваліфікаційної роботи магістра.

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

1.1. Нормативна база

Для забезпечення права громадян України на вибір змісту й рівня своєї освіти, а також із метою створення умов для гнучкого реагування вищої школи на запити суспільства в умовах ринкової економіки та гуманізації освітньої системи в Україні, у відповідності до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.») та інших нормативно-правових актів України, введена багатоступенева система вищої освіти. Її концептуальною основою є безперервність та спадкоємність процесу освіти, що відкриває нові можливості підвищення професіоналізму у різних галузях науки і техніки.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» та Освітньо-професійної програми «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти атестація здобувачів здійснюється у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи. Процедура підготовки та захисту кваліфікаційної роботи регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті», «Положенням про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в Запорізькому національному університеті» та «Положенням про Екзаменаційну комісію з атестації здобувачів вищої освіти у Запорізькому національному університеті».

! Згідно з ч. 1 ст. 10 Конституції України кваліфікаційні роботи виконуються українською мовою.

1.2. Загальна характеристика кваліфікаційної роботи магістра

Кваліфікаційна робота магістра – це підсумок і випускна робота здобувача вищої освіти. За рівнем виконання кваліфікаційної роботи і результатами її захисту робиться висновок про можливість присвоєння випускникові відповідної кваліфікації.

Кваліфікаційна робота магістра має відрізнятися від кваліфікаційної роботи бакалавра як формально (за обсягом), так і за змістом. В цілому відмінності повинні мати місце:

- на тематичному рівні;
- на рівні заглиблення у тему дослідження;

- на рівні наукової новизни;
- за обсягом.

Кваліфікаційна робота магістра – це вид академічної роботи, яка являє собою докладну розробку теми, автор якої претендує на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти; вона є систематизацією накопичених дослідником знань у певній сфері.

Кваліфікаційна робота магістра повинна передбачати проведення наукових досліджень (творчих розробок) із проблем відповідної до спеціальності галузі науки. Державній екзаменаційній комісії (ДЕК) обов'язково подаються матеріали, що характеризують наукову (творчу) і практичну цінність виконаної роботи – друковані статті, методичні розробки, творчі роботи.

Враховуючи наукові (творчі) здобутки кваліфікаційної роботи, магістр може бути рекомендований радою факультету для навчання в аспірантурі.

Кваліфікаційна робота магістра є самостійним науковим дослідженням, що має внутрішню єдність і відображає хід і результати розробки обраної теми:

- робота повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки і техніки, а її тема – бути актуальною;

- кваліфікаційна робота магістра подається у вигляді, який дозволяє судити, наскільки повно відображені й обґрунтовані положення, що становлять її зміст, оцінити висновки та рекомендації, їх новизну та значущість;

- сукупність отриманих у кваліфікаційній роботі магістра результатів повинна свідчити про наявність у її автора первісних навичок наукової роботи в обраній галузі професійної діяльності;

- робота повинна відбивати як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких необхідно всебічно обґрунтувати у кожному конкретному випадку їх використання;

- зміст кваліфікаційної роботи магістра характеризують оригінальність, унікальність і неповторність наведених даних;

- основою захисту тут повинен бути принципово новий матеріал, що включає опис нових фактів, явищ і закономірностей або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій або у зовсім іншому аспекті, передбачає елементи наукової полеміки;

- у кваліфікаційній роботі магістра повинні наводитися вагомі й переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно

аналізуватися і доказово критикуватися протилежні їй точки зору; саме тут одержує найбільш повне відбиття така якість наукового пізнання, як критичність стосовно існуючих поглядів та уявлень, а це означає, що зміст кваліфікаційної роботи магістра повинна характеризувати така особливість, як наявність у ній дискусійного та полемічного матеріалу;

➤ у випадку виконання кваліфікаційної роботи з дотичних наукових напрямків допускається призначення, окрім наукового керівника, одного або двох наукових консультантів;

➤ специфічним є не тільки зміст кваліфікаційної роботи магістра, але й форма викладу результатів дослідження, яка характеризується високим ступенем абстрагування, активним використанням категоріального апарату, засобів логічного мислення, комп'ютерних методик і статистики;

➤ виклад матеріалу кваліфікаційної роботи магістра повинен характеризуватися аргументованістю суджень і точністю наведених даних; включенням до тексту знакового апарату, що є у розпорядженні автора (таблиць, символів, діаграм, схем, графіків тощо).

Виходячи з того, що рівень магістерської підготовки – це, по суті, лише сходинка до освітньо-наукового й наукового рівнів, яка веде до вступу в аспірантуру і наступної підготовки дисертаційного дослідження, магістерська кваліфікаційна робота не може вважатися науковою працею у повному сенсі цього слова, оскільки ступінь магістра – це не науковий, а академічний ступінь, який відображає, перш за все, освітній рівень випускника закладу вищої освіти і свідчить про наявність у нього вмінь і навичок, властивих науковому працівнику-початківцю.

Кваліфікаційна робота магістра, хоча й є самостійним науковим дослідженням, все ж повинна бути віднесена до розряду навчально-дослідницьких робіт, в основі яких лежить моделювання вже відомих рішень.

Виконання такої роботи повинно не стільки вирішувати наукові проблеми, скільки бути свідченням того, що її автор навчився самостійно вести науковий пошук, бачити професійні проблеми і знаходити найбільш загальні методи й прийоми їх вирішення.

Оптимальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра (комп'ютерний набір) – 70-90 стор.

2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Вибір та затвердження теми. Графік роботи

Тематика кваліфікаційних робіт розробляється викладачами кафедри політології, і студенти самі обирають із наявного на кафедрі переліку ту чи іншу тему. Вони також можуть запропонувати власну тему роботи, виходячи з її актуальності, відповідності фахові, зі своїх наукових інтересів та сучасного стану розвитку наукових досліджень, визначальних для обраної проблеми. У більшості випадків кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти є продовженням його попередніх дослідницьких пошуків, які було реалізовано в курсових роботах та кваліфікаційній роботі бакалавра.

При розробці й виборі теми кваліфікаційної роботи повинні враховуватися особливості майбутньої діяльності випускника. Якщо студент вчасно не обирає тему зі списку або не пропонує власну тему, викладачі кафедри директивно закріплюють за даним студентом певну тему роботи.

Затвердження тем кваліфікаційних робіт магістрів відбувається у **квітні** першого року навчання.

Тематика кваліфікаційних робіт повинна щорічно коригуватися з урахуванням накопиченого на кафедрі досвіду, побажань фахівців, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій Державної екзаменаційної комісії.

Після вибору теми здобувач вищої освіти звертається до свого наукового керівника за консультацією. Дуже важливо, коли студент сам перед тим спробує розробити план своєї теми, добре обміркує і чітко уявить собі хід її виконання, враховуючи конкретні умови, в яких йому доведеться працювати. Це дасть можливість керівникові зважити і врахувати здібності студента, його підготовленість до виконання даної роботи а, отже, зробити правильні висновки про те, яку надати йому допомогу саме там, де вона найбільш необхідна.

Кваліфікаційна робота може мати теоретичний або дослідницький характер. У першому випадку, коли робота має *теоретичний* характер, вона пишеться на основі аналізу й узагальнення ряду літературних джерел: монографій, брошур, статей, методичних рекомендацій тощо. Студент повинен взяти з літератури основний матеріал, який стосується проблеми, що вивчається, дати оцінку вивченим роботам, висловити свою точку зору; зв'язно,

грамотно й логічно обґрунтувати вибрану тему, зробити наукові висновки.

Кваліфікаційна робота частіше має *дослідницький* характер, студент використовує як науково-методичну літературу, так і свої спостереження і факти, результати емпіричних досліджень, які він провів, висуває власні гіпотези тощо. Кваліфікаційна робота такого типу повинна мати і теоретико-методологічну частину, яка включає аналіз і узагальнення опублікованих наукових даних з проблеми, що досліджується, а також вступ та висновки.

До кваліфікаційних робіт магістрів висувається ряд вимог, а саме:

- ✓ актуальність тематики, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням сучасної науки;
- ✓ вивчення та критичний аналіз монографічної і періодичної літератури з теми;
- ✓ вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та її практичного стану, а також передового (при наявності – й власного) досвіду;
- ✓ наявність чіткої характеристики предмету, об'єкту, мети, завдань і методів дослідження, опис та аналіз проведених автором емпіричних досліджень;
- ✓ узагальнення результатів, обґрунтування їх, висновки та практичні рекомендації.

Організація та контроль за процесом підготовки та захисту кваліфікаційних робіт покладається на завідувача кафедри політології. Безпосереднє керівництво виконання кваліфікаційної роботи здійснюється науковим керівником із числа професорсько-викладацького складу кафедри. У випадку виконання дослідження за межами навчального закладу додатково затверджується відповідальний консультант тієї установи, де студент проводить свої дослідження.

Починаючи роботу, студент повинен розподілити свій час, спланувати його і після вибору теми паралельно з навчальними заняттями взятися за її розробку. Для раціонального планування роботи здобувачами вищої освіти та науковими керівниками пропонується орієнтовний графік виконання та підготовки кваліфікаційної роботи до захисту, наведений в таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1 – Графік виконання кваліфікаційної роботи

№	Заходи	Термін виконання
1.	Вибір наукового керівника та затвердження теми	квітень; травень
2.	Підготовка календарного плану виконання кваліфікаційної роботи і затвердження його науковим керівником	до 20 травня
3.	Підготовка та узгодження розширеного плану-конспекту кваліфікаційної роботи	до 5 червня
4.	Підготовка чорнового варіанту роботи для першого читання науковим керівником	до 15 жовтня
5.	Усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника, подання чорнового варіанту для другого читання	до 20 жовтня
6.	Врахування рекомендацій наукового керівника, доповнення роботи додатковими дослідженнями, що проводилися під час практики, підготовка варіанту роботи до рецензування; отримання рецензії	до 15 листопада
7.	Подання роботи і рецензії науковому керівникові	до 5 грудня
8.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахуванням рекомендацій рецензента і наукового керівника. Чистове оформлення роботи, подання її науковому керівникові на підготовку відгуку	до 20 грудня
9.	Написання відгуку науковим керівником, його доповідь завідувачу кафедри щодо завершення роботи	за 10 днів до початку роботи ДЕК
10.	Подання на нормоконтроль чистового варіанту кваліфікаційної роботи разом із рецензією та відгуком, затвердження допуску до захисту засіданням кафедри	за тиждень до початку роботи ДЕК

Для оптимізації виконання кваліфікаційної роботи студентом стосовно його співпраці з науковим керівником рекомендується календарний графік основних консультацій, наведений у таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2 – Календарний графік основних консультацій здобувача вищої освіти з науковим керівником

№	Заходи	Термін виконання
1.	Обговорення напрямку дослідження та обрання теми	березень
2.	Підготовка до затвердження теми, обговорення	квітень

	основних положень роботи, які викладаються у вступі	
3.	Обговорення результатів бібліографічного пошуку із науковим керівником	травень
4.	Підготовка плану-конспекту кваліфікаційної роботи	червень
5.	Подання чорнового варіанту першого розділу	вересень
6.	Подання чорнового варіанту другого розділу	жовтень
7.	Подання чорнового варіанту третього розділу, робота над висновками, доопрацювання вступу	листопад
8.	Подання роботи в цілому, чистове оформлення роботи та отримання відгуку від наукового керівника	за тиждень до початку роботи ДЕК

2.2. Організація дослідження

Специфіка підготовки кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти магістра полягає в тому, що в процесі їх підготовки та захисту здійснюється досягнення як науково-дослідницьких, так і навчальних цілей. Студенти глибоко вивчають певні питання, вчать аналізувати літературу, критично оцінювати її, полемізувати з авторами статей, висловлювати власні думки, відстоювати їх, робити вірні наукові, теоретичні та практичні висновки, набувають певних навиків застосування сучасних наукових методів дослідження.

У процесі такої роботи студент повинен пройти шлях, який включає в себе низку взаємопов'язаних етапів. Як правило, виконання роботи складається з шести етапів.

Перший етап включає обґрунтування актуальності теми, визначення об'єкта, предмета та мети дослідження. Тема наукового дослідження є складовою частиною певної проблеми.

Актуальність теми формулюється у двох аспектах – практичному і теоретичному. *Практична актуальність* передбачає обґрунтування значущості обраної теми для життя суспільства, для вирішення нагальних суспільних проблем. *Теоретична актуальність* виводиться на основі вивчення масиву наукової літератури з даної проблеми, що дозволяє визначити ступінь розробленості проблеми. Студент повинен з'ясувати, які саме аспекти проблеми залишилися недослідженими чи малодослідженими, й які аспекти він обирає для свого дослідження. Обґрунтування актуальності теми слід викласти коротко, за допомогою кількох речень.

Об'єктом дослідження є частина об'єктивної реальності, тобто процес або явище, що обрані для вивчення та на які спрямована пізнавальна активність дослідника.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відносини, властивості об'єкта, які досліджуються з визначеною метою в даних умовах та обставинах. Вони є головними, визначальними для даного, конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження міститься у межах об'єкта. Науково обгрунтоване визначення предмета дослідження – це змістовний науковий процес. Попередньо слід дати змістовну характеристику об'єкта, бо, спираючись на неї, можна забезпечити більш цілісний підхід до характеристики основного предмета дослідження. Саме предмет дослідження визначає тему курсової або кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження – усвідомлений образ очікуваного результату, на досягнення якого спрямована діяльність дослідника. Мета визначає зміст дослідницької діяльності та можливі засоби її (мети) досягнення через формулювання завдань дослідження.

Визначення теми, об'єкта, предмета та мети дослідження складає єдиний нерозривний процес.

Другий етап дозволяє визначити завдання кваліфікаційної роботи на основі проведеного літературного огляду стану розробки проблеми, яка вивчається під кутом зору мети дослідження.

Основною методологічною вимогою до виконання огляду є наявність чітко поставленої мети і конкретного об'єкта дослідження.

Завдання дослідження можуть включати в себе наступні елементи:

1) вирішення певних теоретичних питань, які є складовими загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності поняття, явища, процесу, подальше удосконалення його визначення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);

2) аналіз існуючих методів, які можуть бути застосовані для дослідження проблеми, та обгрунтування вибору методів, які будуть використані саме у кваліфікаційній роботі, включаючи як загальнонаукові методи, так і методи емпіричного дослідження проблеми, у тому числі аналіз інструментарію (соціологічні анкети, психологічні тести, контент-аналіз тощо);

3) всебічне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, типових недоліків і труднощів, їх причин, типових рис передового досвіду з вирішення досліджуваної проблеми. Таке вивчення дозволяє уточнити, перевірити ті дані, які опубліковані в спеціальній літературі, періодичних виданнях, підняти їх з рівня думок окремих авторів на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження проблеми в даному напрямку;

4) обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення даної проблеми (це обґрунтування, з одного боку, спирається на теоретичні дані, отримані автором у процесі вирішення першого завдання свого дослідження, а, з іншого – на матеріали результатів емпіричних досліджень, тобто на дані вирішення другого завдання дослідження). Обґрунтування системи заходів практично співпадає з конкретизацією гіпотези дослідження;

5) емпірична перевірка запропонованої системи заходів з точки зору відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально можливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль (це завдання може ставитись автором лише за умови фактичної необхідності такої перевірки, а також наявності усіх необхідних умов її реалізації);

б) розробка рекомендацій та пропозицій щодо використання отриманих автором результатів дослідження на практиці.

Коло завдань дослідження залежить від можливостей самого дослідника, рівня його фахової підготовки і попереднього досвіду наукової роботи та ряду інших факторів.

Третій етап включає відпрацювання **гіпотези** та теоретичних передумов дослідження. Гіпотеза є одним із методів розвитку наукового знання, а також структурним елементом теорії. Вона має формуватись як таке припущення, при якому на основі ряду факторів можна зробити висновок про зв'язок між явищами або про причини явища, причому цей висновок не можна вважати повністю доведеним. Гіпотеза має бути сформульована так, щоб з її змісту чітко проглядалися положення, що потребують доведень і захисту. Гіпотеза по праву вважається головним методологічним стрижнем будь-якого дослідження.

Гіпотези, які висуваються у кваліфікаційних роботах, можуть бути:

- *описові*, що передбачають існування якого-небудь явища, описують його причини і можливі наслідки;

- *пояснювальні* – в них дається тлумачення можливих наслідків з певних причин, а також характеризуються умови та обставини, за яких ці наслідки обов'язково настають, тобто, в силу яких чинників і умов буде даний наслідок;

- *описово-пояснювальні* – як синтезована комбінація гіпотез першого і другого типу.

Гіпотези описового типу в меншій мірі дають можливість передбачення, а пояснювальні – не тільки дають таку можливість, а й, більше того, це є їх головною властивістю. Тому пояснювальний тип гіпотез частіше використовується в дослідженнях, оскільки вони виводять дослідника на припущення щодо існування певних закономірностей і зв'язків між явищами, чинниками та умовами.

Необхідність розробки гіпотези виникає тоді, коли існуючі ідеї, теорії, концепції, принципи, закони або закономірності не є достатніми для пояснення емпіричних фактів як результатів дослідження. Гіпотеза є логічним засобом перетворення емпіричного знання в теоретичне. При цьому важливо розуміти, що ефективність результату складного інтуїтивного процесу побудови гіпотези в першу чергу визначається наявністю фактів про об'єкт дослідження, а також вмінням їх опрацювати та осмислювати.

Перш ніж формулювати гіпотезу дослідження, автору роботи необхідно всебічно осмислити проблему, ознайомитися з основними літературними джерелами. Побудова гіпотези можлива лише після вивчення характерних рис явища, обставин, умов, і тільки тоді можна висловити припущення про причину даного явища і почати побудову гіпотези. Подальше дослідження полягає у перевірці гіпотези. Перевірена, обґрунтована, підтверджена дослідженнями, фактами, аргументами гіпотеза перетворюється на достовірне знання.

Для правильної побудови будь-якої гіпотези, перш за все, необхідно пам'ятати, що вона повинна бути конкретною і глибокою, тобто відповідати конкретній меті і завданням дослідження та описувати конкретний об'єкт дослідження.

У кваліфікаційній роботі можуть використовуватися основна та допоміжні (додаткові) гіпотези, які співвідносяться наступним чином: допоміжні гіпотези повинні розкривати, уточнювати основну. За наявності авторського сумніву можливе застосування альтернативної гіпотези.

Четвертий етап включає розробку програми теоретичного дослідження (у випадку теоретичної роботи) або програми та методики емпіричного дослідження (якщо робота має теоретико-дослідницький характер).

Програма являє собою план, в якому вказані послідовність і зміст етапів дослідження. Методика емпіричного дослідження містить опис методів, систему прийомів, які будуть використані для дослідження. Вона відповідає на запитання: як, яким способом проводити дослідження? Правильно вибрана методика є запорукою успішного виконання дослідження, непродумана – приводить до помилок, внаслідок яких накопичується багато безсистемно зібраного матеріалу, що не дозволяє зробити ніяких висновків.

Важливо відзначити, що методи дослідження добираються з урахуванням специфіки завдань, які поставив перед собою дослідник, а не просто перераховуються всі відомі методи тієї чи іншої галузі науки. Метод значною мірою визначає і результативність дослідження, форми організації роботи, загальну методологічну орієнтацію автора. Метод можна розглядати як певний систематизований комплекс прийомів, які застосовує дослідник для досягнення мети і завдань дослідження. Студенти повинні не просто назвати методи, які будуть використані у дослідженні, а чітко вказати, що саме буде досліджуватися за допомогою того чи іншого методу. На даному етапі роботи необхідно актуалізувати знання з дисциплін «Логіка і методологія наукового дослідження» (сторінка в СЕЗН ЗНУ <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=1289>) та «Методика політичних досліджень» (сторінка в СЕЗН ЗНУ <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=1282>).

П'ятий етап включає обробку та аналіз результатів емпіричного дослідження, яке проводилося згідно з розробленою програмою і методикою, а також формулювання висновків і рекомендацій за результатами дослідження.

Шостий етап – оформлення роботи і підготовка до захисту.

2.3. Бібліографічний пошук

Для складання бібліографії з теми наукової роботи студент використовує наявні в бібліотеках *систематичні каталоги*, де назви творів розташовані за галузями знань; *алфавітні каталоги*, в яких бібліографічні картки розташовані в алфавітному порядку прізвищ

авторів; *предметні каталоги*, що містять назви творів з конкретних проблем і спеціальностей; *електронні каталоги*, які допомагають швидко орієнтуватися у бібліотечних фондах, а також різноманітні *бібліографічні довідникові видання* (покажчики по окремих темах і розділах), *виноски і посилання* в підручниках, монографіях, енциклопедичних словниках, періодичній літературі та ін. Для підбору періодичної літератури слід звернутися до покажчиків статей, опублікованих протягом календарного року і розміщених наприкінці останнього номера журналу за кожен рік видання.

Складений студентом список літератури, необхідної для вивчення при виконанні кваліфікаційної роботи, погоджується з керівником. Керуючись складеним списком літератури, студент приступає до вивчення джерел. За допомогою керівника студент визначає послідовність ґрунтовного вивчення літератури.

Під час роботи з бібліотечними фондами та Інтернетом необхідно одразу взяти до уваги вимоги до оформлення списку літератури у майбутній курсовій чи кваліфікаційній роботі.

2.4. Вимоги до структури і змісту кваліфікаційної роботи

2.4.1. Загальні положення

1. Назва роботи повинна бути, за можливістю, короткою, відповідати обраній спеціальності та сутності вирішуваної наукової проблеми (задачі), вказувати на мету дослідження і його завершеність. Назва роботи не повинна містити слів «Аналіз...», «Вивчення...», «До питання...» тощо.

2. При написанні роботи обов'язково посилатися на авторів і літературу, з якої запозичено матеріали або окремі результати. Використання у роботі запозиченого матеріалу без посилання на автора та літературу є плагіатом і враховується при допущенні роботи до захисту та визначенні її оцінки.

3. У роботі необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

4. Роботу на захист подають у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Кваліфікаційну роботу слід подавати у **переплетеному вигляді**.

2.4.2. Структура і зміст кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота магістра повинна містити основні структурні елементи у наступній послідовності: титульний аркуш, декларація академічної доброчесності, технічне завдання, реферат, зміст, вступ, розділи основної частини, висновки, список літератури, додатки.

Титульний аркуш має єдиний стандарт, прийнятий у закладі вищої освіти, і містить дані, які наводяться в такій послідовності:

- а) назва міністерства, закладу вищої освіти і кафедри;
- б) назва кваліфікаційної роботи згідно з наказом закладу вищої освіти;
- в) номер групи, напрям підготовки або спеціальність, прізвище та ініціали здобувача вищої освіти;
- г) посада, науковий ступінь і вчене звання наукового керівника, його прізвище й ініціали;
- д) посада, науковий ступінь і вчене звання рецензента, його прізвище й ініціали;
- е) рік виконання кваліфікаційної роботи.

Приклад оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи наведено у Додатку А.

Декларація академічної доброчесності спрямована на запобігання порушень у сфері академічної доброчесності та підтвердження згоди студента на перевірку роботи на плагіат за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення. Декларація оформлюється на окремому аркуші формату А4, розміщується після титульного аркуша, фіксується підписами студента-випускника та наукового керівника. Приклад оформлення декларації наведено у Додатку Б.

Завдання на кваліфікаційну роботу оформлюється на двох сторінках одного аркуша формату А4, у відповідності із затвердженою Міністерством освіти і науки України формою, розміщується після титульного аркуша, фіксується підписами завідувача кафедри, наукового керівника та студента-випускника. Тему кваліфікаційної роботи треба вписувати строго у відповідності до наказу. У вихідні дані до проекту вписують назви 3-5 монографій чи статей, положення яких мали важливе значення для написання роботи. У розрахунково-пояснювальній записці вказують завдання дослідження.

Приклад оформлення завдання на кваліфікаційну роботу наведено у Додатку В. Електронні форми титульного аркуша і завдання студентам видає нормоконтролер.

Нормоконтролер отримує роботу для перевірки тільки у тому випадку, коли на технічному завданні стоять усі підписи: студента-випускника, наукового керівника, наявні відгук наукового керівника та рецензія рецензента. Лише потім робота підписується нормоконтролером та здається завідувачу кафедри, який ставить свій підпис, тим самим допускаючи студента до захисту.

Реферат призначений для ознайомлення з роботою. Він має бути стислим, інформативним і містити відомості, які дозволяють прийняти рішення про доцільність читання всієї кваліфікаційної роботи. Реферат має бути розміщений безпосередньо за завданням на кваліфікаційну роботу, починаючи з нової сторінки. Реферат повинен містити:

1) відомості про обсяг кваліфікаційної роботи. Наприклад: Кваліфікаційна робота складається з ... сторінок, ... ілюстрацій, ... додатків, ... позицій у списку літератури тощо;

2) термінологію, що найбільш часто зустрічається в роботі: від 5 до 15 слів (словосполучень), надрукованих великими літерами в називному відмінку в рядок, через коми;

3) текст реферату, який повинен відбивати подану у кваліфікаційній роботі інформацію у такій послідовності: мета роботи, об'єкт дослідження, предмет дослідження, методи дослідження, новизна дослідження (для магістрів), головні висновки, до яких прийшов автор (2-4 висновки в короткій формі).

Аналогічно студентом пишеться варіант реферату англійською мовою. Зразки рефератів наведено у Додатку Г.

! Реферат потрібно оформити таким чином, щоб він уміщувався на одній сторінці формату А4.

Зміст розташовують безпосередньо після реферату, починаючи з нової сторінки. До змісту включають: вступ; послідовно перелічені назви всіх розділів та підрозділів; висновки; список літератури; додатки і напроти них – номери сторінок, які містять початок вищезазначених складових роботи. Приклад оформлення змісту наведено у Додатку Д.

! **Обов'язково слід перевірити відповідність назв розділів і підрозділів у змісті й у тексті роботи, а також відповідність сторінок у змісті структурним частинам роботи.**

Вступ. У вступі, який розпочинають з окремої сторінки, коротко подають обґрунтування актуальності, проблемної ситуації дослідження, чітко визначають об'єкт та предмет дослідження, мету та завдання дослідження, формулюють гіпотези. Остаточне редагування вступної частини роботи доцільно виконувати на завершальній стадії дослідження, коли досліджувана проблема постає перед автором у повному обсязі.

Вступ включає **3-5 аркушів друкованого тексту**. Приклад оформлення вступу наведено у Додатку Е.

Основна частина роботи – це викладення відомостей про предмет та об'єкт дослідження, які є необхідними й достатніми для розкриття сутності досліджуваної проблеми (опис теорії і методів роботи) та її результатів. Викладаючи матеріал, особливу увагу приділяють новизні в роботі.

Основну частину кваліфікаційної роботи викладають, поділяючи матеріал на розділи. **Розділи** роботи повинні за своєю назвою, структурою, змістом відповідати завданням дослідження. Із практики написання робіт науково-дослідного характеру відомо, що виникає необхідність для кожного розділу готувати більш-менш детальний план-проспект. Це заощаджує час автора при компонуванні чистового матеріалу, допомагає уникнути повторів і викласти матеріал роботи якісно й логічно. Розділи повинні поділятися на підрозділи. Кількість підрозділів у різних розділах роботи повинна бути порівняно однаковою. Кожен підрозділ повинен завершуватися висновками, які виділяються через звороти – «таким чином», «отже», «вищенаведене дає змогу зробити висновки...», «підводячи підсумки першого розділу, вважаємо за потрібне зазначити...».

При роботі над рукописом необхідно звернути увагу і на таке питання, як розбивка тексту на абзаци. Кожен абзац повинен містити в собі певну думку, виражену однією чи кількома фразами або реченнями.

Узагальнені числові дані, які можуть концентруватися в таблицях, діаграмах, графіках, схемах, повинні наводитись із

необхідним ступенем точності та аргументованості, з посиланням на відповідну літературу чи власні обчислення.

Висновки, які завершують кожний розділ, у більш ґрунтовній інтерпретації повинні стати основою заключної частини роботи.

Висновки розміщують, починаючи з нової сторінки. Вони містять у концентрованому вигляді основні результати дослідження, висновки з усіх поставлених завдань, які виконувались автором у процесі написання роботи. У висновках наводять оцінку одержаних результатів роботи (негативних також) з урахуванням світових тенденцій вирішення поставленої задачі, дані про наукову та соціальну значущість роботи. За необхідності автор може надати рекомендації щодо використання у певних галузях важливих результатів проведеного дослідження. Обов'язково має бути висновок автора щодо підтвердження (повного чи часткового) або спростування сформульованих на початку дослідження гіпотез.

Важлива вимога до висновків – їх стислість (**2-3 аркуші**) та ґрунтовність.

Список літератури, на яку є посилання в основній частині кваліфікаційної роботи, наводять наприкінці тексту, починаючи з нової сторінки. У відповідних місцях тексту мають бути посилання, в яких вказуються у квадратних дужках номер джерела в переліку посилань і через кому номер сторінки, наприклад [1, с. 25].

Бібліографічні описи матеріалів у списку літератури подають строго за алфавітним порядком, до списку включають як друковані видання, так і електронні документи з мережі Інтернет. Бібліографічний опис складають згідно зі стандартами з бібліотечної та видавничої справи.

! Список літератури у кваліфікаційній роботі магістра повинен містити не менше 60 джерел.

Останніми подаються у кваліфікаційній роботі **Додатки**, до яких можуть бути включені:

- додаткові ілюстрації або таблиці;
- матеріали, які через великий обсяг, специфіку викладення або форму подання не можуть бути внесені до основної частини (оригінали фотографій, тести, анкети та інші матеріали, розроблені та використані в процесі роботи над темою).

3. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

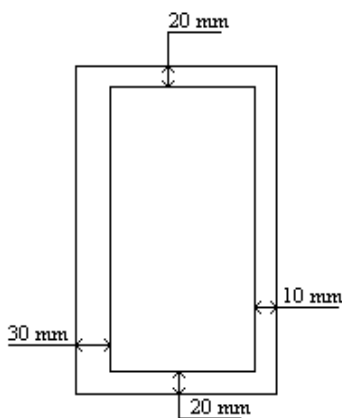
3.1. Загальні вимоги

Оформлення кваліфікаційної роботи повинно відповідати вимогам Національного стандарту України «Інформація та документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура та правила оформлення. ДСТУ 3008:2015».

Оформлення роботи дозволяється у друкованому вигляді (комп'ютерний текст). Текст роботи повинен бути вчитаний як студентом, так і науковим керівником. Невчитаний текст із лексичними та орфографічними помилками є неприпустимим. На одній сторінці допускається не більше двох виправлень.

Робота оформлюється з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), можливе також використання паперу для подання таблиць та ілюстрацій на аркушах формату А3, складених відповідно вдвоє, для дотримання основного формату А4.

Приклад загального оформлення сторінки роботи

Вимоги до комп'ютерного набору:

- текстовий редактор – WORD;
- гарнітура шрифту – Times New Roman;
- кегль шрифту (розмір) – 14;
- кількість символів у рядку – не менше 60;
- абзац – 1,25 см, не треба робити абзацний відступ за допомогою клавіші табуляції або через пробіли;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кількість рядків на сторінці – до 30;
- міжрядковий інтервал між заголовком (назвою розділу чи підрозділу) і текстом – 20 мм.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи **поля** таких розмірів:

- ліве – 30 мм;
- праве – 10 мм;
- верхнє – 20 мм;

нижнє – 20 мм.

Заголовки структурних частин роботи

- Заголовки структурних частин роботи **ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ** друкують великими літерами симетрично до тексту (шрифт – 14 напівжирний), заголовок центрується, крапка не ставиться.
- Назви розділів вміщують на наступному рядку після слова **РОЗДІЛ**, друкують великими літерами, шрифт 14 напівжирний. Крапку наприкінці назви розділу не ставлять. Заголовок розділу вирівнюють по центру.
- Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами, крім першої – великої, з абзацного відступу, шрифт 14 – напівжирний. Крапку наприкінці заголовка не ставлять.
- Відстань між заголовком розділу та заголовком підрозділу – один рядок. Текст підрозділу друкують з наступного рядка, з абзацу після заголовку підрозділу.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Сутність регіональної політичної культури

Текст підрозділу. Відмітною особливістю сучасного етапу розвитку людського суспільства є тісний зв'язок соціокультурних і політичних процесів.

- Переноси слів у заголовках не допускаються. Підкреслення заголовків не допускається.
- Кожен новий розділ роботи треба починати з нової сторінки. Відступ між підрозділами – один рядок. Якщо ж початок нового підрозділу має розміститися у нижній третині сторінки, то підрозділ необхідно починати з нової сторінки.

Приклад оформлення заголовків розділів, підрозділів та їх розташування на сторінці наведено у Додатку Ж.

! У тексті повинні бути лапки одного типу – «».

- ! **Розрізняйте дефіс і тире**, між словами повинно бути тире, наприклад, «Геополітика – теорія про вплив територіально-просторових факторів на політичні процеси», а у складних словах (сполученнях слів) – дефіс, наприклад, «по-перше», «соціально-економічний аспект».
- ! Повинні бути **апострофи одного типу**, наприклад, прямі (') або круглі (').

Жирним шрифтом можна виділяти тільки назви структурних підрозділів і назви таблиць, *курсивом* позначають у ВСТУПІ слова *об'єкт, предмет, мета* і т.д. У тексті курсивом можна виділити найбільш важливі поняття (але небагато).

Якщо є потреба зробити **список у тексті**, можна робити його **маркованим** (із застосуванням тире), тоді текст треба починати з малої літери, кожен пункт завершувати крапкою з комою, останній – крапкою. Наприклад:

За рівнем економічного розвитку виділяють такі регіони:

– *депресивні, для яких тривалий час характерний спад економічного розвитку;*

– *процвітаючі, темпи економічного розвитку яких є дуже високими і стабільними протягом тривалого часу;*

– *піонерні, в яких розвивається нове виробництво [67, с. 98].*

Якщо потрібно зробити **нумерований список**, тоді краще нумерувати цифрою з дужкою, після неї текст писати з малої літери, кожен пункт завершувати крапкою з комою, останній – крапкою. Такий варіант списку зручний, тому що економить місце, і саме його краще застосовувати у кваліфікаційній роботі. Наприклад: *Вже багато років обговорюються три можливі моделі взаємодії української та російської мови в офіційній сфері: 1) утвердження на всій території України української мови як єдиної державної мови; 2) офіційне утвердження українсько-російської двомовності на території всієї України; 3) збереження за українською мовою статусу єдиної державної мови при визнанні й інших мов як офіційних в окремих областях і містах» [15, с. 34].*

- ! **Ініціали і прізвище обов'язково повинні бути на одному рядку**, їх не можна розривати на два рядки, для цього потрібно ставити нерозривний пробіл (комбінація клавіш – Shift+Ctrl+пробіл). Так само потрібно ставити нерозривний

пробіл у написанні населених пунктів (м. Запоріжжя) або років (1994 р.).

Перелік прізвищ потрібно робити за алфавітним порядком, обов'язково виокремлюючи вітчизняних і зарубіжних авторів.

3.2. Нумерація

Нумерацію сторінок подають у **правому верхньому куті арабськими цифрами**: 4, 5, 6, 7.... Крапка після номера сторінки не ставиться. Підрахунок нумерації сторінок здійснюється з урахуванням того, що титульний аркуш є першою сторінкою роботи, і номер сторінки на ньому не ставиться. Завдання на кваліфікаційну роботу та реферат підшиваються після титульного аркуша і не нумеруються. На змісті та першій сторінці вступу нумерація не проставляється (але сторінки рахуються). Таким чином, сторінкою, з якої починають проставляти нумерацію, є друга сторінка вступу, на якій проставляється – 4. Надалі здійснюється наскрізна нумерація сторінок через всю кваліфікаційну роботу. У нумерацію входять всі аркуші, враховуючи додатки.

Нумерацію розділів, підрозділів подають арабськими цифрами. Зміст, вступ, висновки, список літератури не мають порядкових номерів.

Розділи повинні мати наскрізну нумерацію у межах всієї роботи. В тексті кваліфікаційної роботи номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують назву розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: 2.3. – третій підрозділ другого розділу. Потім у тому ж рядку друкують назву підрозділу.

3.3. Ілюстрації

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри яких більше формату А4, (тобто подані на складеному вдвоє форматі А3),

враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рисунок» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу). Далі через тире пишеться назва рисунка, наприклад,

Рисунок 1.2 – Схема політичної системи (за Д. Істоном).

Зверніть увагу, що номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією *посередині рядка*.

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Фотознімки розміром меншим за формат А4 повинні бути наклеєні на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За необхідністю ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий текст).

3.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують з абзацу. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Приклад оформлення таблиці:

Таблиця 1.2 – Назва таблиці

Головка	Заголовки граф			
	Підзаголовки граф			
Заголовки рядків (боковик)		Рядки (горизонтальні)		
	Графи (вертикальні)			

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. **З абзацу** розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера і назви. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться

крапка, наприклад: Таблиця 1.2 (друга таблиця першого розділу). Якщо у роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. В тексті обов'язково повинна бути вказівка на таблицю. Наприклад, «...статистичні дані наведені в таблиці 4.2». Таблицю розміщують таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці на наступну (і подальші) сторінки назву вміщують тільки над її частиною на першій сторінці. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку – боковик. Слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: Продовження таблиці 1.2.

Якщо текст, який повторюється у графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те ж», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, знаків, символів, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Примітки до тексту таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах одної сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1....

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

3.5. Посилання

При написанні роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати досліджень, дані з яких

наводяться в роботі, а також на наукові дослідження, на матеріалах яких розробляються проблеми, що вивчаються у роботі. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовуються матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, тоді у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в роботі. Використання відомостей можливе у вигляді цитування або перефразування. *Цитатою* є уривок із наукової чи іншої праці в аутентичному вигляді, який дозволяє краще розкрити певну ідею або проілюструвати думку іншого автора. Цитування повинне бути точним; в окремих випадках дозволяється скорочення цитати, якщо це не впливає на її зміст і не призводить до перекручування авторського тексту. Скорочення цитат позначається трьома крапками (...), які можна ставити як на початку цитати, так і всередині й наприкінці. У тексті на початку та наприкінці цитати потрібно ставити лапки, а після цитати робити посилання на джерело. Кінцеві посилання на літературу потрібно здійснювати через зазначення у дужках їх номера у списку літератури та сторінок, на які здійснюється посилання.

! **Вимога до системи посилань** – у квадратних дужках треба вказувати номер джерела за списком, після коми через пробіл – номер сторінки. Наприклад, [12, с. 456]. Крапка ставиться після дужок. Між буквою с. і номером сторінки ставиться нерозривний пробіл – Shift+Ctrl+пробіл.

Приклад:

Цитата в тексті: «...щорічно в Україні утворюється 1,7 мільярдів тонн різноманітних твердих промислових відходів...» [17, с. 20-21]. 17 – номер джерела у списку літератури, 20-21 – сторінки.

Відповідне подання у списку літератури:

17. Бент О.Й. Про розробку концепції ресурсозбереження в мінерально-сировинному комплексі України. *Мінеральні ресурси України*. 1995. № 2. С. 12-35.

Перефразування полягає у тому, що студент посилається не на прямий текст, а узагальнює міркування науковця з певної проблеми. У цьому випадку не потрібно застосовувати лапки, однак необхідно зробити посилання на джерело і номер сторінки. Якщо є потреба зробити посилання на монографію або статтю автора в цілому, необхідно у квадратних дужках вказати лише номер позиції у списку літератури, не зазначаючи конкретних сторінок.

Якщо потрібно надати посилання на декілька публікацій, то їх необхідно оформлювати в посиланні, використовуючи знак «;» (крапка з комою). Наприклад: цитата в тексті «...проблема лідерства аналізується в працях К. Левіна, М. Мескона, Б. Паригіна» [12; 14; 25].

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: дивись рис. 1.2.

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: в табл. 1.2. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: див. табл. 1.3.

3.6. Оформлення списку літератури

Відомості про літературу, яку включено до списку, необхідно надавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць. Послідовність списку літератури передбачає, що **усі джерела** (монографії, підручники, збірники наукових праць, словники, періодичні видання тощо, електронні версії публікації або електронні документи) наводяться **єдиним переліком в алфавітному порядку**. Спершу подається література кирилицею, після неї – латиницею. У випадку, коли в роботі використовується кілька праць одного автора, враховується принцип хронології, тобто їх подають за роком видавництва.

! Для монографій, підручників, словників тощо обов'язково потрібно зазначати видавництво і загальну кількість сторінок, для статей – сторінки, на яких вони розміщені у журналі або збірнику наукових праць чи матеріалах конференцій. Видавництво не потрібно вказувати для дисертацій і авторефератів дисертацій.

! У списку літератури кожне джерело необхідно подавати мовою оригіналу!

Головна вимога до списку літератури – однотипове оформлення і дотримання державного стандарту бібліографічного опису джерел.

! Місце видання за новими стандартами бібліографічного опису пишеться повністю.

Приклади бібліографічних описів монографій, статей, збірників наукових праць подано у Додатку И.

Приклад оформлення списку літератури наведено у Додатку К.

3.7. Додатки

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках і розміщують їх у порядку появи в тексті роботи.

Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. На початку тексту додатків великими літерами жирно, посередині рядка пишеться слово **ДОДАТКИ**. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. **По центру над заголовком великими літерами** друкується слово «**ДОДАТОК __**» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, «ДОДАТОК А», «ДОДАТОК Б» і т. д. Приклад оформлення додатків наведено на с. 36 (Додатки до даних методичних вказівок).

4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі, що сприятиме формуванню високої академічної культури. У зв'язку з цим актуальною проблемою при написанні кваліфікаційних робіт магістрів є дотримання академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених законами України правил, якими мають керуватися здобувачі освіти під час навчання з метою забезпечення довіри до результатів навчання.

28 вересня 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що запровадив і формалізував єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман тощо).

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- ✓ **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;
- ✓ **фабрикація** – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- ✓ **фальсифікація** – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- ✓ **списування** – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- ✓ **обман** – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація та списування¹.

---

¹ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). Ст.42, ч.4.

Крім того, ст.42 Закону України «Про освіту» визначає особливості дотримання академічної доброчесності й види академічної відповідальності, у тому числі й здобувачів освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації².

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- ✓ повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- ✓ повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- ✓ відрахування із закладу освіти;
- ✓ позбавлення академічної стипендії;
- ✓ позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання³.

Закон України «Про вищу освіту» (п. 1 ч. 3 ст. 32) зобов'язує заклади вищої освіти вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності⁴.

! Використання чужих слів, ідей, думок без посилання на автора є плагіатом, що розцінюється як акт інтелектуальної крадіжки. У курсовій і кваліфікаційній роботах посилання на

---

² Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). Ст.42, ч.3.

³ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). Ст.42, ч.6.

⁴ Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 29.03.2018).

інформацію чи думки, запозичені з інших джерел, є обов'язковими. До того ж посилання оформлюються не тільки на тексти, але й на ілюстративні матеріали (фотографії, рисунки, карти), статистичні дані тощо.

На заключному етапі написання роботи проводиться її обов'язкова перевірка на плагіат за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення. У результаті перевірки визначається ступінь унікальності тексту (у %), що фіксується у відгуку наукового керівника.

! Наявність у роботі ознак плагіату, виявлених під час її перевірки за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення, автоматично призводить до отримання незадовільної оцінки за роботу.

5. ОBOB'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

При виконанні кваліфікаційних робіт обов'язки наукового керівника полягають, насамперед, у визначенні актуальної наукової теми дослідження, наданні порад із реалізації наукової концепції, складання змісту та розробки плану виконання роботи, рекомендацій щодо підбору літератури, проведення емпіричного дослідження та поетапного написання кваліфікаційної роботи від чернетки до чистового варіанту. Науковий керівник своїм відгуком на кваліфікаційну роботу фактично допускає її до захисту перед ДЕК.

6. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ РОБОТИ

6.1. Основні документи, що подаються ДЕК для захисту кваліфікаційної роботи

Повністю підготовлена до захисту кваліфікаційна робота подається науковому керівникові, який ще раз проглядає роботу в цілому. Свої думки він викладає у письмовому відгуку. Він пише її у довільній формі, однак у ньому можна виявити і деякі загальні положення:

- ✓ у першу чергу, вказується на відповідність виконаної роботи спеціальності та галузі науки, за якими ДЕК уповноважений провести захист кваліфікаційної роботи;
- ✓ характеризується виконана робота, її актуальність, теоретичний рівень, практичне значення, повнота, глибина й оригінальність вирішення поставлених завдань, а також дається оцінка такої роботи до захисту;
- ✓ за результатами перевірки роботи на плагіат за допомогою використання спеціалізованого програмного забезпечення визначається ступінь унікальності тексту (у %);
- ✓ закінчується письмовий відгук наукового керівника вказівкою на ступінь відповідності кваліфікаційної роботи вимогам, які висуваються до робіт такого типу.

Робота обов'язково супроводжується рецензією, виконаною, як правило, викладачем, фахівцем тієї галузі знань, за тематикою якої виконана кваліфікаційна робота. Рецензент зобов'язаний провести кваліфікований аналіз сутності й основних положень рецензованої роботи, а також оцінити актуальність обраної теми, самостійність підходу до її розкриття, наявність власної точки зору, вміння користуватися методами наукового дослідження, ступінь обґрунтованості висновків та рекомендацій, достовірність одержаних результатів, їхню новизну та практичну значимість. Він також має оцінити і вивести на перший план сильні сторони роботи, її досягнення, послідовність викладення, широту й ретельність охоплення матеріалу, а також перспективи, які вона відкриває.

Поряд із позитивними сторонами роботи відзначаються і недоліки, зокрема, вказуються відступи від логічності й грамотності викладу матеріалу, виявляються фактичні помилки і т.д. Обсяг

відгуку та рецензії, як правило, не перевищує 2 сторінок друкованого тексту.

Робота допускається до захисту підписом завідувача кафедри (за наявності позитивного відгуку та рецензії). З рецензією студенту слід ознайомитись до захисту, щоб підготуватися до обговорення зауважень, висловлених рецензентом.

6.2. Підготовка до виступу на засіданні ДЕК

Перше і найголовніше, з чого починається підготовка до захисту роботи, – це розробка виступу за підсумками дослідження у формі усної доповіді, яка покликана розкрити сутність, теоретичне й практичне значення результатів проведеної роботи.

У структурному відношенні доповідь можна поділити на три частини, які складаються із рубрик, кожна з яких являє собою самостійний смисловий блок, хоча в цілому вони логічно взаємопов'язані і представляють єдність, яка сукупно характеризує зміст проведеного дослідження.

Перша частина доповіді віддзеркалює вступ роботи. Рубрики цієї частини відповідають тим смисловим аспектам, відповідно до яких надається опис наукової проблеми та формулювання мети роботи. Також необхідно зазначити методи, за допомогою яких проводилось дослідження, та охарактеризувати склад і загальну структуру роботи.

Після першої вступної частини йде друга і найбільша за обсягом частина, яка у послідовності, встановленій логікою проведеного дослідження, характеризує кожну частину роботи. При цьому особливу увагу слід звернути на підсумкові результати. Відзначаються також критичні співставлення та оцінки.

Закінчується доповідь підсумковою частиною, яка будується за висновками роботи. Тут доречно перерахувати загальні висновки з її тексту (не повторюючи більш часткові узагальнення, зроблені при характеристиці розділів основної частини) і зібрати воедино основні рекомендації.

До тексту доповіді можуть бути додані ілюстративні матеріали (схеми, таблиці, графіки, діаграми і т.д.), які необхідні для доказів висунутих положень, зроблених висновків і запропонованих рекомендацій.

Ці ж результати додатково потрібно представити у вигляді електронної презентації. До неї слід включати основні елементи, викладені у вступі (актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотези), основні визначення, типології, класифікації, висновки, а також, за наявності, таблиці, схеми, графіки, карти тощо.

Коли текст виступу на захист роботи складений, доречно підготувати письмові відповіді на зауваження й побажання, які наявні у відгуку наукового керівника, а потім скласти письмові відповіді на всі питання і зауваження, які містяться у рецензії.

У випадку згоди із зауваженнями рецензента можливо використання відповідей типу: *«Із цим не можна не погодитися», «Вказані недоліки можуть бути виправлені...», «Я цілком згодний із тим, що...», «Зауваження по роботі досить справедливі...».*

У випадку незгоди із зауваженнями рецензента можна заперечувати таким чином : *«Я дозволю не погодитися...», «У зв'язку із зауваженнями хотілося б звернути увагу присутніх на таке...», «Це питання поки залишається відкритим...», «Факти (результати, дані) доводять, що...», «Із зауваженнями не можна погодитись, оскільки...», «Думаю, що це не стосується теми нашого дослідження...», «Така постановка питання неправомірна, оскільки...»* тощо.

Відповіді мають бути короткими, чіткими й добре аргументованими. Якщо можливі посилання на текст роботи, то їх слід робити. Це надає відповідям більшої переконливості й одночасно дозволяє підкреслити достовірність проведеного дослідження.

При підготовці до захисту бажано ще раз уважно перегорнути весь текст роботи, зробити помітки на сторінках, вкласти у потрібні місця закладки. Особливу увагу слід звернути на аналітичні таблиці, графіки та схеми, що містять у собі в наочній і концентрованій формі найбільш значущі результати роботи. Частину таких матеріалів бажано підготувати для ілюстрації у залі засідань ДЕК. Вони оформлюються таким чином, щоб студент-випускник міг демонструвати їх без особливих труднодаткищів і вони були доступні усім присутнім у залі.

Тривалість доповіді – **5-7 хвилин.**

6.3. Захист кваліфікаційної роботи з використанням технологій дистанційного навчання

Відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в Запорізькому національному університеті» у випадках, якщо можливості фізичного відвідування університету здобувачами освіти під час проведення контрольних заходів обмежені або відсутні, а традиційні інструменти атестації здобувачів освіти не можуть бути застосовані з причин непереборної сили (природні катаклізми, заходи карантинного порядку, інші форс-мажорні обставини), захист кваліфікаційних робіт може бути проведений у дистанційному форматі.

Для забезпечення проведення атестації випускова кафедра політології створила в СЕЗН ЗНУ електронну дисципліну з назвою «Кваліфікаційна робота магістра ОПП «Політологія» (сторінка в СЕЗН ЗНУ <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=16050>), де за тиждень до початку атестації в нульовій секції розміщується:

- актуальна інформація щодо атестації – розклад атестації, умови проходження (дистанційні платформи, способи підключення до них тощо);

- інформація щодо електронної пошти, телефону, відповідного месенджера (Viber, Telegram та ін.) секретаря екзаменаційної комісії або іншої відповідальної особи, до якої здобувач освіти може звернутися за консультацією щодо формату проведення атестації, технічних питань або у разі появи будь-яких непередбачених обставин.

Атестація осіб у формі захисту кваліфікаційної роботи з використанням дистанційних технологій навчання здійснюється в синхронному режимі (відеоконференція на платформах BigBlueButton Moodle, ZOOM, Skype, GoogleMeet та ін.) і передбачає цифрову фіксацію (відеозапис, аудіозапис, фотофіксацію тощо). Альтернативою синхронному виступу може бути завчасно надісланий секретарю екзаменаційної комісії відеозапис виступу (презентації) здобувача освіти з можливістю його ідентифікації та засвідчення факту виступу. Запитання-відповіді до здобувача освіти обов'язково проводяться у синхронному режимі.

У разі виникнення під час складання атестації форс-мажорних обставин здобувач освіти повинен негайно повідомити секретаря екзаменаційної комісії про ці обставини за допомогою визначеного каналу зв'язку (телефон, месенджер тощо) з обов'язковою фото- або

відеофіксацією стану виконання завдань та об'єктивних факторів, що перешкоджають його завершенню. За цих обставин можливість та час перескладання атестації визначається екзаменаційною комісією в індивідуальному порядку.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зразок титульного аркуша кваліфікаційної роботи магістра

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Виконала: студентка групи 8.0526
9-ьності 052 – Політологія
Ю.М.Петрова

Керівник: доцент кафедри політології,
доцент, к.політ.н. Лепська Н.В.

Рецензент: професор кафедри політології,
професор, д.політ.н. Хорішко Л.С.

ДОДАТОК Б**ДЕКЛАРАЦІЯ
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти магістра
Запорізького національного університету**

Я, _____, студент магістратури, денної
(прізвище, ім'я, по батькові)
форми навчання, спеціальності 052 - «Політологія», факультету
соціології та управління, адреса електронної пошти _____@_____:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на
тему «_____»
_____» відповідає вимогам академічної
доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону
України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія
роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за
допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в
базі даних цієї системи.

_____
(дата)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

Науковий керівник,

_____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

_____
(дата)

ДОДАТОК В

**Зразок технічного завдання
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет _____ Соціології та управління
Кафедра _____ Політології
Ступінь вищої освіти _____ Магістр
Спеціальність 052 Політологія
Освітня програма Політологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри політології

_____ Є. Г. Цокур

« _____ » _____ 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

_____ Петровій Юлії Миколаївні _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Сучасні тенденції модернізації політичної системи України
керівник роботи _____ Лепська Наталія Володимирівна, к.політ.н., доцент _____,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «27» квітня 2022 року № 111-с

2. Строк подання студентом роботи _____ 11 грудня 2022 року _____

3. Вихідні дані до роботи Зеленько Г. «Навздогінна модернізація»: досвід Польщі та України. Київ : Критика, 2003. 78 с.; Романок А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір : дис. д-ра політ. наук : 23.00.02. Львівський національний ун-т Івана Франка. Львів, 2008. 491 с.; Inglehart R., Welzel C. Modernization, Cultural Change, and Democracy. The Human Development Sequence. Cambridge University Press. 2005. 344 p.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити). 1. Проаналізувати основні поняття та категорії. 2. Визначити ступінь дослідженості проблеми технологізації зміни суб'єктності держав у сучасній геополітиці. 3. З'ясувати принципи та методи дослідження проблеми зміни суб'єктності держав. 4. Здійснити аналіз технологій зміни суб'єктності держави. 5. Визначити роль держави у перебудові суб'єктної

організації сучасного геополітичного простору. 6. Дослідити явища сепаратизму та сесесіонізму як загрозу територіальній цілісності країни та стабільності світоустрою. 7. Охарактеризувати інформаційний простір та його значення у здійсненні санкційної політики держав. 8. Виокремити можливі шляхи забезпечення геополітичної суб'єктності держав у сучасному світоустрої.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Лепська Н.В., доцент кафедри політології	13.05.22	13.05.22
Розділ 2	Лепська Н.В., доцент кафедри політології	09.09.22	09.09.22
Розділ 3	Лепська Н.В., доцент кафедри політології	27.10.22	27.10.22

7. Дата видачі завдання 15 березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Березень 2022	<i>виконано</i>
2.	Опрацювання наукових джерел	Квітень 2022	<i>виконано</i>
3.	Робота над вступом	Травень 2022	<i>виконано</i>
4.	Робота над першим розділом	Червень 2022	<i>виконано</i>
5.	Робота над другим розділом	Вересень 2022	<i>виконано</i>
6.	Проведення дослідження	Жовтень 2022	<i>виконано</i>
7.	Робота над третім розділом	Листопад 2022	<i>виконано</i>
8.	Систематизація висновків	Грудень 2022	<i>виконано</i>

Студент _____ Ю. М. Петрова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Н. В. Лепська
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Ю. Г. Мальована
(підпис) (ініціали та прізвище)

ДОДАТОК Г

Зразок реферату до кваліфікаційної роботи (українською та англійською мовами)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 70 сторінок, 6 додатків, 70 позицій у списку літератури.

НАЦІЯ, ЕТНОС, МІЖЕТНІЧНІ ВІДНОСИНИ, ЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ, ЕТНОСОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА, ЕТНОПОЛІТИКА.

Мета дослідження: аналіз проблем і перспектив сучасного стану етнонаціональних відносин в Україні.

Об'єкт дослідження: етнонаціональний простір.

Предмет дослідження: міжетнічні відносини в Україні.

Методи дослідження: історичний, аналітичний, порівняльний, прогностичний (сценарний).

Новизна дослідження: полягає у вивченні впливу етнонаціональних відносин на загальнодержавний рівень політичних комунікацій і аналізі розвитку політичної нації в Україні.

Гіпотези дослідження: в умовах демократизації політична нація стикається з посиленням культурної та етнічної ідентичності, що ставить під загрозу існування політичної нації; побудова політичної нації призводить до втрати етнічної ідентичності.

Висновки:

1. Для України як поліетнічної держави характерний низький ступінь етноконфліктності і переважання компромісної налаштованості етнічних спільнот.

2. В умовах демократизації українського суспільства політична нація стикається з посиленням етнічної ідентичності, що загрожує існуванню політичної нації.

3. Політична нація повинна бути сформована для уникання в майбутньому міжнаціональних конфліктів.

ABSTRACT

This thesis consists of 59 pages, 42 items in the references list.

ARMED FORCES IMAGE, NATIONAL SECURITY, MILITARY-BRANDING POLITICS, ARMED FORCES OF UKRAINE, FACTOR OF SAFETY, INFORMATION-PROPAGATION ACTIVITY.

The aim of the study: political analysis of the armed forces image, its impact on national security and research military-branding politics.

Object of study: the armed forces image.

Subject of the study: the impact of the armed forces image in public security.

Research methods: comparative, analyses of situation, analysis of secondary data, dialectical, structural-functional, institutional.

Novelty of research: the armed forces image affects the level of national security

Hypothesis of research: the role of the armed forces image as a factor of the national security is growing; armed forces-branding has the role of providing information and sustainable development of the country.

Conclusions:

1. Military Ukraine politics cannot be effective without military-branding politics.

2. To create a positive Armed Forces image need to work on shortcomings: imperfect management structure, lack of common method and information activities, imperfection military doctrine, and lack of positive changes in the army.

3. Work on the image of the Armed Forces contribute to solving issues: justification of changes in taxation, education of patriotism, trust in the army, creating contract army, justification of the military policy of Ukraine, formation defensive consciousness of society.

ДОДАТОК Д**Приклад оформлення змісту кваліфікаційної роботи****ЗМІСТ**

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	7
1.1. Становлення та сучасний стан наукового вивчення питань формування інформаційної безпеки держави.....	7
1.2. Визначення понятійно-категоріального апарату.....	15
1.3. Методи та принципи дослідження інформаційної безпеки.....	23
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	27
2.1. Сутність та функції інформаційної безпеки держави.....	27
2.2. Умови створення та реалізації стратегії інформаційної безпеки.....	37
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОЕКТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	47
3.1. Зарубіжний досвід застосування стратегії державної інформаційної безпеки.....	47
3.2. Особливості формування стратегії інформаційної безпеки в Україні.....	60
3.3. Перспективи оптимізації стратегії інформаційної безпеки України як фактору ефективної реалізації національної безпеки.....	72
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	83
ДОДАТКИ.....	87

ДОДАТОК Е

Зразок вступу

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави. Вона спрямована на вирішення соціальних проблем шляхом гарантування членам суспільства мінімального доходу, забезпечення їх прийнятним рівнем соціальних послуг тощо. Способами реалізації соціальної політики є соціальний захист і соціальні гарантії.

...

Проблемна ситуація полягає у тому, що Україна в останні роки знаходиться у стані широких реформ, які безпосередньо торкаються соціальної сфери життя населення. Однак реформи доволі часто сприймаються суспільством вороже. Тому постає протиріччя між необхідністю проведення соціальних реформ та сприйняттям соціально-політичних змін населенням держави. З одного боку, соціальна політика вимагає ґрунтовних змін, які мають покращити загальну політичну ситуацію, а з іншого – проводиться велика кількість непопулярних реформ, які підривають авторитет існуючої влади. Саме тому є доцільним проведення ґрунтовного аналізу проблем соціальної політики в Україні і системи соціального захисту як її складової.

Об'єкт дослідження: соціальна політика держави.

Предмет дослідження: сфери та напрями здійснення соціального захисту малозабезпечених верств населення в Україні.

Мета роботи: дослідити механізми реалізації соціального захисту малозабезпечених верств населення як одного з напрямків соціальної політики держави.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- визначити сутність соціальної політики держави;
- дослідити сутність соціального захисту малозабезпечених верств населення і розкрити механізм його реалізації в Україні;
- розглянути політичні аспекти пенсійної політики в Україні;
- ...
- розробити сценарії розвитку соціального захисту малозабезпечених верств населення;
- надати практичні рекомендації щодо покращення ситуації в сфері соціальної політики України.

Основна гіпотеза: в умовах перехідного етапу розвитку держави соціальний захист населення в межах соціальної політики неминуче звужується до захисту соціально вразливих верств населення.

Додаткова гіпотеза: негативне ставлення суспільства до реформ в галузі соціальної політики не свідчить про їх неефективність.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

ДОДАТОК Ж

Зразок оформлення заголовків розділів і підрозділів

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність соціальної політики держави

Як відомо, Україна відповідно до Конституції 1996 р. проголосила себе соціальною державою, тобто такою, в якій створюються умови для досягнення високого матеріального добробуту громадян, впровадження дієвої системи соціального захисту для всіх без винятку членів суспільства. З переходом до ринкових відносин соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави [6, с. 207].

Соціальна політика, з одного боку, явище історичне: її окремі елементи і форми простежуються з найдавніших часів, з іншого боку, як цілісний політичний інститут з регулювання соціальних відносин, вона виникає лише у кінці XIX століття, коли формуються її теоретичні засади, пов'язані, перш за все, з переходом до індустріального суспільства і розвитком капіталізму [1, с. 14].

...

Існуючі сьогодні моделі соціальної політики при всіх їх розбіжностях в різних країнах світу в цілому реалізують два основні підходи.

Ліберальний підхід базується на постулаті про поділ членів суспільства на економічно сильних та економічно слабких.

Обов'язком суспільства є турбота про слабких і створення умов для розкриття економічного потенціалу сильних [35, с. 157].

Для України характерний симбіоз двох підходів, оскільки, з одного боку, в умовах розвитку ринкових відносин держава надає певну свободу як в економічному, так і в соціальному житті, і свою увагу акцентує на підтримці малозабезпечених і незахищених верств населення, а, з іншого боку, держава контролює і фінансує соціальну політику в нашій країні.

1.2. Соціальний захист населення як напрям соціальної політики та особливості його реалізації в Україні

Останнім часом все більшу популярність, як на міжнародному рівні, так і всередині нашої країни отримує такий термін, як соціальний захист населення. Поняття «соціальний захист» відображає різноманіття зв'язків людини і суспільства, завдяки яким здійснюється життєдіяльність громадян, розкриття та використання їх здібностей.

Проблеми добробуту, зайнятості, бідності, нерівності досліджувалися багатьма вченими світу. Ще Платон висував ідею урівняння власності і знищення бідності. Пізніше цим проблемам були присвячені праці видатних вчених: А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Ф. Енгельса, Дж.М. Кейнса, А. Маршалла та ін.

ДОДАТОК И

Приклад оформлення бібліографічних описів у списку літератури

*(згідно з Національним стандартом України ДСТУ 8302:2015
«Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої
справи. Бібліографічне посилання. Загальні положення
та правила складання»)*

Книги

один автор

1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с.
2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с.
3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с.
4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с.
5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с.
6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.
7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с.
8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.

два автори

1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.
2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.
3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с.

4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с.
5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.
6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.

три автори

1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.
2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.
3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.

чотири і більше авторів

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.
2. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.
3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.
4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.
5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.

автор(и) та редактор(и) / упорядники

1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.

2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.

без автора

1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.
2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.
3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.
4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.
5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.
6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.
7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.
8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.
9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.
10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.
11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.

Багатотомні видання

1. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.

2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.

Автореферати дисертацій

1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.
2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.
3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.

Дисертації

1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.
2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.
3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22.
3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48-49. Ст. 536.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.11.2017).

5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. С. 530-543.
6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. *Урядовий кур'єр*. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.
7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. *Офіційний вісник України*. 2017. № 20. С. 136-141.
8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. *Баланс-бюджет*. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15-16.

Каталоги

1. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Землянщина. Харків, 1996. 64 с.
2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.

Бібліографічні покажчики

1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.
2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).
3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).
4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.

5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).

Частина видання:

книги

1. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. *Тридцять лет с екологическим правом* : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205-212.
2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. *Адміністративне право України* : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195-197.
3. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. *Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні* : монографія. Чернівці, 2012. С. 151-169.

матеріалів конференцій (тези, доповіді)

1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. *Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133-136.
2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. *Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134-137.
3. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. *Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50-53.
4. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук* : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211-212.

довідкового видання

1. Кучеренко І. М. Право державної власності. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.
2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. *Адміністративне право України* : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54-55.
3. Сірий М. І. Судова влада. *Юридична енциклопедія*. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.

продовжуваного видання

1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36-46.
2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. *Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки*. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153-159.
3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212-218.
4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. *Проблеми законності*. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200-206.

періодичного видання (журналу, газети)

1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 4. С. 88-92.
2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. *Право України*. 2017. № 5. С. 71-79.
3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. *Урядовий кур'єр*. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.

4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. *Юридичний вісник України*. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14-15.
5. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. *Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics*. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98-108.

Електронні ресурси

1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&> (дата звернення: 24.05.2023).
2. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 20-27. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf> (дата звернення: 22.05.2023).
3. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття: період переходу до ринку. *Наука та інновації*. 2016. Т. 12, № 6. С. 6-14. DOI: <https://doi.org/10.15407/scin12.06.006>.

ДОДАТОК К**Приклад оформлення списку літератури****СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз : монографія. Київ : МАУП, 2005. 440 с.
2. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html> (дата звернення: 23.11.2017).
3. Гілевич Л. Соцмережі під захистом ЄС: роботодавцям прикривають доступ до особистої інформації. URL: https://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/07/24/7068910/view_print/ (дата звернення: 10.04.2023).
4. Громико І., Саханчук Т. Державна домінантність визначення інформаційної безпеки України в умовах протидії загрозам. *Право України*. 2008. № 8. С. 130-134.
5. Картунов О. В. Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій : монографія. Київ : Ун-т економіки та права «КРОК», 2012. 344 с.
6. Коломoeць В. Ф. Формування ноополітичних технологій – атрибут інформаціологічного розвитку цивілізації. *Проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 1. С. 120-131.
7. Пахнін М. Особливості державної інформаційної політики в розвинених країнах світу. *Теорія та практика державного*

- управління: зб. наук. пр.* Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. 4 (47). 456 с.
8. Стратегія кібербезпеки України : затв. Указом Президента України від 15 берез. 2016 р. № 96. *Офіційний вісник України*. 2016. № 23.
  9. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.
  10. Щодо окремих напрямів вдосконалення державної інформаційної політики України : аналітична записка : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1489> (дата звернення: 17.05.2023).
  11. Friedman Th. Understanding Globalization. *The Lexus and The Olive Tree*. N. Y., 2000. P. 9.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Громадська Н. А. Методологія політичного аналізу : методичні рекомендації. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 56 с. (Методична серія ; вип. 277).
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях) : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.
4. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
5. Петренко І. Методи політичних досліджень. Київ : Норми права, 2023. 220 с.

Додаткова

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Веймер Д., Вайнінг Е. Аналіз політики: концепції і практика : навч.-метод. посіб. Київ : Основи, 1998. 654 с.
3. Долженков О. О. Методологічні проблеми порівняльного аналізу політичних інститутів та процесів. *Політичне життя*. 2022. №2. С. 70-77.
4. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : підручник. Київ : Професіонал, 2004. 208 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : підручник. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
6. Мацієвський Ю. В., Лебедюк В. М. Як писати наукові роботи з політології? : навчальний посібник. Видання друге, перероблене і доповнене. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 148 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

8. Прикладна політологія : навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ : Академія, 2008. 472 с.
9. Фаренік С. А. Логіка і методологія наукового дослідження : підручник. Київ : Вид-во УАДУ, 2000. 340 с.
10. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2014. 48 с.

Інформаційні ресурси

1. Бабкіна О. В. Методологія дослідження політичного життя суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2009. Вип. 2. С. 3-8. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2650/Babkina.pdf?sequence=1>
2. Головатий М. Концептуальні засади політичної теорії та методів її дослідження. *Політичний менеджмент*. 2012. №1-2. С. 3-10. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/08/golovaty_i_kontseptua_lni.pdf
3. Денисенко І. Д. Методологія політичних досліджень у сучасному науковому дискурсі: стратегії вдосконалення. *Сучасне суспільство*. 2016. Випуск 2 (12). С. 74-81. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/politology/article/view/2775>
4. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015. Видання офіційне. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 20 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
5. Інформація та документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура та правила оформлювання. ДСТУ 3008:2015. Видання офіційне. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 31 с. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/derzhstandart_3008_2015.pdf
6. Кириленко В. Філософія і політологія про якість досліджень. *Запорозька Січ*. 2005. 4 червня (№ 108). URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Statti/0004695.pdf>
7. Стадний Є. Аналіз політики та дослідження: в чому відмінності. *Дзеркало тижня*. 2018. №2. URL: https://zn.ua/ukr/science/analiz-politiki-ta-doslidzhennya-v-chomu-vidminnosti-292886_.html

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкіна О. В. Методологія дослідження політичного життя суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2009. Вип. 2. С. 3-8. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2650/Babkina.pdf?sequence=1>
2. Вагіна О. М., Горло Н. В., Мальована Ю. Г. Методичні вказівки до написання та оформлення курсових і кваліфікаційних робіт для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра спеціальності «Політологія» освітньо-професійних програм «Політологія» та «Міжнародна політика та політика національної безпеки». Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 68 с.
3. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015. Видання офіційне. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 20 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
4. Інформація та документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура та правила оформлювання. ДСТУ 3008:2015. Видання офіційне. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 31 с. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/derzhstandart_3008_2015.pdf
5. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : підручник. Київ : Професіонал, 2004. 208 с.
6. Петренко І. Методи політичних досліджень. Київ : Норми права, 2023. 220 с.
7. Фаренік С. А. Логіка і методологія наукового дослідження : підручник. Київ : Вид-во УАДУ, 2000. 340 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Вагіна Олена Миколаївна
Горло Наталя Віталіївна
Мальована Юлія Геннадіївна
Цокур Євген Георгійович

ПОЛІТОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Політологія»
освітньо-професійної програми «Політологія»

Рецензент *А. О. Руднєва*
Відповідальний за випуск *Є. Г. Цокур*
Коректор *О. М. Вагіна*